
**STUDYING OF DRUG ADDICTIONS - THE ROLE OF THE SOCIOLOGICAL
CONSTRUCT "SUBCULTURE"**

Rumiana Budjeva, Ph.D

Institute for the Study of Societies and Knowledge, Bulgarian Academy of Sciences
r.budjeva@gmail.com

Abstract: This article focuses on the analysis of sociological construct "subculture", seeking its relationship with drug addictions and its usefulness in studying them. One of the strengths of subculture surveys and one of their many valuable contributions to the social sciences and humanities is the systematic study of the cultural element. Sociologists often try to separate culture from the analysis of society as a secondary or derivative object. In turn, literary and artistic traditions readily reduced the society and the social to a peripheral question of "context". The tradition of subculture research, in contrast, successfully combines culture and society. The very concept of "subculture" is quite versatile defined in sociological theory. Therefore, here we will focus on the most common meanings and content that has been given to it. Some of the research questions that occupy our attention in this article are: What is actually "subculture"? What distinguishes it from the "community"? And how are different these two concepts from "masses", "society" or "culture"? How the concept of subculture associated with drug use? And how it expands and assists the study of drug addiction? The definitions of "subculture" have changed dramatically since the term was created in 1940, to the extent that only the most basic and broad definition could unify a wide range of theories and research on this subject. What then is unique about the subcultures? To get an answer to this question is much more productive to be explored the many connotations of the term that have accumulated in the process of its use than those characteristics to be extracted from the exact differences in lexical meaning. On the other hand, while the definitions are in a constant competition, there is a clear consistency in the actual types of social networks and activities that scientists labeled or see in the term "subculture". Therefore tasks that article sets are: to consider, refine and clarify the content of the concept "subculture", as well as the specific features of the subcultures of people using drugs; to derive benefits that allows the selection of the theory of subcultures when examining the phenomenon of drug use, and to make a choice (and to justify) a specific methodological approach.

Keywords: Drug addictions, subcultures, masses, society.

**РОЛЯ НА СОЦИОЛОГИЧЕСКИЯ КОНСТРУКТ "СУБКУЛТУРА" ПРИ
ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАРКОМАНИИТЕ**

д-р Румяна Буджева

Институт за изследване на обществата и знанието, Българска академия на науките
r.budjeva@gmail.com

Резюме: Настоящата статия се фокусира върху анализа на социологическия конструкт „субкултура“, като се търси неговата връзка с наркоманните зависимости и ползата му при изследването им. Една от силните страни на субкултурните изследвания, както и един от техните многобройни ценни приноси в социалните и хуманитарните науки, е систематичното изследване на културния елемент. Социолозите често опитват да отделят културата от анализа на обществото, като някакъв второстепенен или произведен предмет. От своя страна, литературата и артистичните традиции с готовност свеждат обществото и социалното до периферен въпрос на „контекст“. Традицията на субкултурните изследвания, за разлика, успешно съчетава култура и общество. Самото понятие „субкултура“ е твърде разностранно дефинирано в социологическата теория. Ето защо, тук ще се спрем на най-често срещаните значения и съдържания, които са му придавани. Някои от изследователските въпроси, които ни занимават в настоящата статия са следните: Какво е всъщност „субкултура“? Какво я отличава от „общността“? И с какво се различават тези две понятия от „маси“, „общество“ или „култура“? Как понятието за субкултура се свързва с употребата на наркотици? И как то разширява и подпомага изучаването на наркоманиите? Дефинициите за „субкултура“ са се променили драматично откакто е създаден термина през 1940 година, до степен в която само най-широка и базисна дефиниция би могла да обедини богатата гама от теории и изследвания върху този предмет. Кое тогава е уникално за субкултурите? За да получим отговор на този въпрос, много по-продуктивно е да се изследват

множеството конотации на термина, които са натрупани в процеса на неговата употреба, отколкото тези характеристики да бъдат извлечени от точните разлики в лексикалното им значение. От друга страна, докато дефинициите постоянно си съперничат, съществува видима последователност в реалните типове социални мрежи и активности, които учените етикетират или виждат в термина “субкултура”. Ето защо задачите, които статията си поставя са да разгледа, прецизира и изясни съдържанието на самото понятие “субкултура”, както и конкретните специфики на субкултурите на хората употребяващи наркотици; да извлече предимствата, които дава избора на теорията за субкултурите при разглеждане на феномена употреба на дроги, както и да направи избор (и да го обоснове) на конкретен методологически подход.

Ключови думи: наркомании, субкултури, общност, маси, общество.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Употребата на наркотици е един от тежките социално значими проблеми, засягащи индивидуалното и общественото здраве. Това, което прави употребата на дроги¹⁶⁵ особено опасна е фактът, че тази практика често е смъртоносна или поне крайно вредна за здравето, социалната функционалност, включеност и пълноценния живот на хората въввлечени в нея (които в по-голямата си част са предимно младежи). Наркоманиите обикновено биват разглеждани главно от гледна точка на медицината, криминологията, епидемиологията, психиатрията или полицейската статистика. Не са много адекватните теоретични и методологични подходи, от чиято позиция да се направи опит за социологически анализ на основните характеристики на феномена. Необходимостта от търсене на адекватен социологически (теоретичен и емпиричен) подход се корени в съществуващото огромно разминаване между необходимостта от ефективен социален отговор спрямо проблема употреба на дроги от една страна и от друга - адекватното разбиране на това което в действителност се случва в младежките кръгове на употребяващите, както и на моделите и спецификата на употреба на различните видове наркотици. За разлика от споменатия чисто медицински, криминологичен, психологичен или полицейски подход, специфичното и отличителното в социологическата гледна точка е *нейният акцент върху социалния контекст*. Какво социологът, за разлика от другите учени, може да ни каже за употребата на наркотици, което все още не знаем? Социологическата перспектива към дрогите и тяхната употреба застава на точно противоположна позиция спрямо това, което може да са бъде наречено “химическа заблуда” – гледната точка, че наркотикът „А“ причинява поведение „Х“ и това, което наблюдаваме като следствие и ефекти асоциирани с дадения наркотик, са само (или главно) функция на биохимическите свойства на този наркотик. В действителност обаче, влиянието на дрогите и поведението, свързано с тяхната употреба, са невероятно сложни, силно променливи и зависими от много фактори – най-важните от които са *социални и контекстуални по природа*. Дрогите само правят възможни определен тип преживявания, а не ги предизвикват автоматично. Ситуацията, социалната дефиниция на заобикалящата среда – а не просто “обективните” биохимични ефекти на дрогата, определят измеренията на преживяването. ***Общественият контекст, в който се взима дрогата, определя не само неговото значение, но също така и значението на наркотичното преживяване.*** Тези дефиниции се различават сред различните общества, или сред суб-групите и суб-културите в едно и също общество. Социалните групи и култури определят какъв вид дрога е подходящо да се употребява, или кои дроги са приемливи и кои не. Те определят кой да взима дроги и защо. Те решават какво количество от дадената дрога е социално приемливо и се произнасят за това кои социални ситуации са подходящи за употреба на дроги и кои не са. И най-накрая – те определят какво ще правят дрогите, какво ще бъде тяхното действие върху хората: “Фактът, че на хероина е приписана такава фантастична сила за заробване, в действителност помага да му се даде такава сила; неговият “ефект” не остава единствено в рамките на биохимичните свойства на наркотика” [1:43]. Фактът, че марихуаната има по-скоро потискащ ефект върху сексуалната активност на плъхове държани в клетка и позитивно, силно стимулиращо влияние върху секса при хората, индикира голямата роля която имат социалните очаквания, дефиниции и културния елемент на средата, в която се извършва нейната употреба. В животинския свят е много по-лесно да се предвиди това, което наркотика може да направи. Експериментите с плъхове, обаче, не ни казват достатъчно за човешкото поведение. Ето защо, социалният контекст е така важен.

---

¹⁶⁵ Въпреки, че в българския език “наркотик” и “дрога” са синоними, в текста се използва по-разширено второто понятие, за да се избегне неправилната асоциация на този род субкултури само с пристрастяващите наркотици.

В настоящия текст, ще ние ще фокусираме вниманието си върху употребата на дроги и най-вече върху нейния социален контекст – наркоманните субкултури в чиято среда на практика се случва това явление. За прецизиране на един такъв анализ, на първо място е от съществено значение да изясним основните понятийни единици в него – субкултура, контракултура, общност, маси, общество. Самото понятие “субкултура” е твърде разностранно дефинирано в социологическата теория. Тук ще се спрем на най-често срещаните значения и съдържания, които са му придавани. *Задачите, които статията си поставя са:*

1. Да разгледа, прецизира и изясни съдържанието на самото понятие “субкултура”;
2. Да извлече предимствата, които дава избора на теорията за субкултурите при разглеждане на феномена употреба на дроги.

2. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЯТ КОНСТРУКТ “СУБКУЛТУРА”

Широко признат факт е, че обществото не е хомогенно цяло. Нациите са хетерогенни по отношение на класа, етнос, раса, религия. По-нататък, държавите са разделени на региони, възрастови кохорти, идеологически и политически групи. “Културата, следователно, не е еднакво разпространена сред социалната система, особено в общества базирани на широкото разделение на труда” [2:1]. По този начин социолозите все повече описват обществото като съставено от суб- (или под-) общества – групирания, които често са наричани *субкултури*.

Какво е всъщност “субкултура”? Какво я отличава от “общността”? И с какво се различават тези две понятия от “маси”, “общество” или “култура”? Това са въпроси, на които няма един единствен отговор, а по-скоро пораждаат дебат. В основата на това понятие стои проблемът за това как учените могат да осмислят и разберат хората, не като индивиди, а като членове на отделни популации или социални групи. Изследванията върху субкултурите са опит за картографиране на социалния свят и, като такива, те са *упражнение по представяне*. В опитите си да очертаем социалния свят или да го преведем в понятията на социологията, ние неизбежно сме въввлечени в процеса на конструиране.

Дефинициите за “субкултура” са се променили драматично откакто е създаден термина през 1940 година, до степен в която само най-широка и базисна дефиниция би могла да обедини богатата гама от теории и изследвания върху този предмет. Повечето от авторите на тези теории вероятно биха се съгласили, че *субкултурите са групи от хора, които имат нещо общо (например споделянето на общ проблем, интерес или практика), които значително ги отличават от членовете на останалото общество*. Но тази формулировка приляга на много други типове социални групи, като “общество”, “общност” или дори “култура”. Кое тогава е уникално за субкултурите? За да получим отговор на този въпрос, много по-продуктивно е да се изследват множеството конотации на термина, които са натрупани в процеса на неговата употреба, отколкото тези характеристики да бъдат извлечени от точните разлики в лексикалното им значение. От друга страна, докато дефинициите постоянно си съперничат, съществува видима последователност в реалните типове социални мрежи и активности, които учените етикетират или виждат в термина “субкултура”.

3. ПОНЯТИЯТА ОБЩНОСТ, ОБЩЕСТВЕНОСТ, МАСИ, ОБЩЕСТВО И ВРЪЗКАТА ИМ СЪС СУБКУЛТУРИТЕ

“Общността” е може би понятието, чийто референт е най-близък до субкултурата – до степен, в която някои учени използват термините взаимнозамеяемо. Въпреки това, има известно несъответствие между двете понятия, което определя кога и защо се употребява едното или другото във всеки конкретен случай. “Общност” обикновено предполага по-постоянна популация, често свързана със съседството, в която семейството е ключовия съставен елемент. Ето защо може да се каже, че роднинството е един от основните градивни елементи на общността: “Общността на кръвта, като същностно единство, е предпоставка за общност.” [4:144]. Групите идентифицирани като “субкултури” обаче, се изучават отделно от техните семейства и в състояние на относителна преходност. Също така, често се заключава, че има някаква вътрешно присъща опозиция в думата “субкултура”. Когато борбата за територия, място и пространство са основните проблеми, тогава субкултурите биха могли да внесат известен безпорядък в сигурността на съседските отношения. Субкултурите са по-често характеризирани като присвоени части от градското пространство, заради тяхната улична (а не домашна) култура. Това е една от причините да чуваме често за “младежки субкултури”, а рядко за “младежки общности”. Младежите имат склонност да дефинират своята култура против тази на родителите. “Субкултурите” (както са били описани през

последната четвърт на XX-ти век), са понятие дошло за да обозначи социалните групи, които се отклоняват от нормативните идеали на общностите на възрастните.

“Общественост” и “маси”, от своя страна, са понятия противоположни на субкултурите. Обществеността е схващана като група от рационални индивиди, отговорни граждани, които са способни да формират свое собствено мнение и да го изразяват посредством обществено одобрени демократични средства. Субкултурите, за разлика от съдържанието на горното понятие, са виждани по-скоро като лишени от граждански права, недоволни и неофициални. Техните сенчести, „подземни“, скрити от официалното общество дейности контрастират драматично с “осветените” граждански представи за приличен живот на “обществеността”. Често понятието “субкултура” е уеднаквявано с “контракултура”, което не винаги е правомерно. Действително, хората съставляващи субкултурите, по дефиниция имат разбирания, идеологии и начин или стил на живот, различаващи се от конвенционалните. Това обаче не означава непременно, че тези елементи на тяхната култура отричат или открито се противопоставят на общоприетите норми и ценностите на широката общественост. Напротив – те често съществуват *успоредно* с официалните.

За разлика от обществеността, **“масите”** често са описвани като недиференцирани, ирационални и лесно поддаващи се на политически манипулации. Те са били мислени като пасивен продукт на хомогенизацията и стандартизацията на масмедиаите и процеса на масово производство. Изследванията върху субкултурите обаче рисуват обикновено хората не само като силно диференцирани, но също така като активни и креативни. Понятието за масово общество (mass society) се е развило от критичните теоретици, работещи в традицията на Франкфуртската школа. Нейното академичното наследство заедно с това на Чикагската школа, се преплита до известна степен в субкултурните изследвания на Бирмингамската традиция от седемдесетте години на XX век. Повлияна едновременно от марксистката визия на Франкфуртската школа за масовото общество и от либерално-плюралистичните изследвания върху субкултурите на Чикагската школа, изследванията на учените от бирмингамската традиция са амбивалентни спрямо политическите убеждения на субкултурите, редувайки виждането си за тях като съпротивляващи се и подчинени; като политически надеждни и същевременно поразително безсилни.

“Общество” е друг ключов термин, използван за да очертае и придаде смисъл на населението. Това е макро-социологическа абстракция, от която по всяко време могат да бъдат изучавани само отделни представителни части от цялото. Идентификацията на една субкултура обаче, за разлика от тази на обществото, е по-скоро ясен и директен резултат от качествен (а не толкова количествен) микро-социологически анализ. Субкултурите са познати най-добре за хората, които ги съставляват и затова често са изследвани през техните собствени очи. Този подход е особено адекватен, тъй като разграничението между члена на една субкултура и този, който стои извън нея – аутсайдера спрямо субкултурата – е въпрос повече на колективно възприятие, отколкото на всякакво законово, физическо или географско разделение. При “общество” обаче, границите на идентификацията по-скоро се размиват, прокарани успоредно на границата нация-държава и изследвани в статистически термини. Вътрешните граници са разбирани по-често като “стратификация” и в рамките на тези страти, или като последица то тях, можем да открием една субкултура. Ето защо субкултурните изследвания могат да бъдат видени като част от анатомизиращата логика, с която учените изследват и най-малката част от социалния свят [5].

Изразен в множествено число обаче, терминът **“общества”** се приближава в по-голяма степен до повечето практически използвани значения на “субкултурите”. И двата термина предполагат малки по размер асоциации на хора, обединени от общ интерес. Въпреки това, една от конотациите на “общества” е, че съществуват формални процеси на приемане за член, които може да включват бюрократично рекрутиране, писани конституции, официални отличителни знаци, като значки или униформи и пр. Субкултурите, от друга страна, са разглеждани предимно като *неформални и органични образувания*, в които участниците се събират или по собствен избор, или чрез принудително създадените общности в различни институции, като затвора или психиатричното заведение. Възможността за обръкване на тези различни импликации е успешно избягната от прибавянето на представката “суб-”. Всъщност, представката “суб-”, която описва една по-ниска или вторична степен спрямо цялото, ни дава ключ към едно от главните допускания свързани с понятието “субкултури” – това, че *социалните групи, изследвани под това име са второстепенни, подчинени или подземни – скрити от официалната, видима част на обществото*.

Съществуват два основни, често припокриващи се, начина по които субкултурите биват разглеждани като стоящи под, но все пак вътре в “обществото” и “културата”, като и двата са свързани със социалния статус на техните участници. **Първо**, групите изучавани като субкултури са често поставяни от

самите им членове и/или от другите, в позицията на девианти или на хора с понижена социална стойност. Криминалният “подземен свят” например, е дефиниран като такъв отчасти отгоре – от закона, и отчасти отдолу – от самите престъпници. Хомосексуалните и наркоманните субкултури са друг пример за принудително налагане на обществените хетеросексуални норми или тези за не-употреба на наркотици. Този механизъм работи почти винаги, освен когато субкултурата може да намери собствено пространство, в което да следва своите правила и практики. В случай, че това се осъществи, следва предоговаряне на подчинената позиция вътре в самата субкултура, като тя конструира своя самооценка и алтернативни форми на статус. **Второ**, социалните групи назовавани субкултури, в по-общия случай често са били възприемани като стоящи по-ниско в социалната стълбича поради класови, расови, етнически или възрастови различия. Субкултурните изследвания обръщат внимание на типове култури, които са били пропускани като незначителни от повечето дисциплини на хуманитарните науки, като култура на малцинствата – на негрите или ромите, работническата класа, бедните или младите хора; на наркоманите или на хората, живеещи с ХИВ/СПИН примерно. Това важи също така и за културата на групи, на които често даже не се гледа като на отделно съществуващи, какъвто е случаят с употребяващите и зависимите от наркотици. Изследователите на субкултурите обръщат специално внимание на начините, чрез които членовете на дадената субкултура работят колективно за преодоляването, решаването или оспорването на въпроси свързани с тяхната социална позиция¹⁶⁶.

4. НАРКОМАНИИ И СУБКУЛТУРИ – ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Една от силните страни на субкултурните изследвания, както и един от техните многобройни ценни приноси в социалните и хуманитарните науки, е *систематичното изследване на културния елемент*. Социолозите твърде често опитват да отделят културата от анализа на обществото, като някакъв второстепенен или производен предмет. От своя страна, литературата и артистичните традиции с готовност свеждат обществото и социалното до периферен въпрос на “контекст”. Традицията на субкултурните изследвания, за разлика, успешно съчетава култура и общество. С други думи, *културата, като модел от вярвания, ценности и дори идеологии* [6], не може да бъде отделена от действието и социалната организация. Ето защо както културата, така и обществото са “начин на живот”. Приписването на етикета “суб-култура” се определя от начина по който се поставя акцента в разликата между една определена културна (съответно социална) група и по-широката култура (общество). Това ударение варира спрямо по-големия колектив, който е постоянен и (макар не безвъпросно) позициониран като нормален, среден и доминиращ. Следователно, *субкултурите представят едно различно съзнание – това на “другостта” или различието*.

Кое прави тази социологическа перспектива така пригодна спрямо конкретния изследван феномен? В случая с употребата на дроги, не трябва да се забравят особеностите на този тип субкултури:

1. Това са *скрити по дефиниция субкултури* – при тях не важи помпозността и показността на младежките субкултури (като пънк, skin-heads, хипи и даже gave), които се отличават с ясен показен стил¹⁶⁷. Причината за тази липса на декларативност е фактът, че:

¹⁶⁶ Изследователи, които се занимават с тези въпроси са: Греси, Гилрой, Липшиц, Търнър, Гати и др. Въпросите за класата, етноса и възрастта могат да бъдат открити в различна степен в много от техните анализи. [5:4-5].

¹⁶⁷ Тук трябва да обърне специално внимание върху обстоятелството, че *младежките субкултури не се припокриват напълно и изцяло с наркоманните субкултури* независимо, че и двата типа са съставени предимно от млади хора. Всички младежки субкултури обаче са свързани по един или друг начин с употребата на определен вид дрога – например символ и синоним на психиделичната култура на хипи движението е LSD; на ямайската субкултура – марихуаната; punk използват най-често хероин; gave са почти дефинитивно свързани с екстази; rockers претендират да имат запазени права върху алкохола и пр. Използването на определения вид дрога обикновено е свързан с идеологията и разбиранията на дадената субкултура – субкултурите на насилието, като skin-heads, употребяват предимно стимуланти; субкултури с пацифистка насоченост като, хипи културата използват преди всичко успокояващи, халюциногени/психиделици и т.н. **В настоящият текст обаче, под “наркоманни субкултури” се разбират конкретно групите, чиято основна характеристика е на първо място употребата на дроги, като останалите им субкултурни характеристики и принадлежност е на второстепенен план.** Основание за това ни дава и обстоятелството, че в България се наблюдава силна дифузност на младежките субкултури – техните граници са не само твърде размити, но с усилие би могло даже да се

2. Наркоманните субкултури се намират на границата със закона и следователно имат криминализиран статус, което ги прави в много голяма степен *underground*. Ето защо, при тях липсват каквито и да са външни белези за принадлежност – до степен в която самата идея за съществуването на такива показни белези изглежда направо нелепа¹⁶⁸. Това определя и следващата тяхна характеристика:
3. Поради своя *underground* статус, те са трудни за достъп, което прави изборът на изследователски техники и методи твърде специфичен.

Какво е мястото на субкултурите в едно изследване на употребата на дроги? Вече разгледахме въпроса за това колко е важен социалния контекст при нейната интерпретация, тъй като тя не може да бъде сведена само или единствено до биохимичното действие на дрогите. ***Наркоманните субкултури представляват социалния контекст на употребата на дроги – те са средата, в която това действие реално се случва.*** Ето защо, един социологически анализ на употребата на дроги трябва да включва анализиране на субкултурната среда, която продуцира и в която се разгръща този тип поведение. Съществуват редица основания, които правят обоснован избора на този подход към анализа на употребата на дроги – през призмата на теорията и понятието за субкултурите. Най-важните от тях са:

1. Разглеждането на връзката между употребата на дроги и различните форми на социалност (наркоманните субкултури), както и начините по които те се конструират, е собствено социологически въпрос. Тази социологическа перспектива е в състояние да даде отговори на въпроси, които не са били поставяни до сега нито в чисто медицинския, нито в чисто криминологичния или законодателен аспект на анализиране на проблема.
2. Употребата на дроги сама по себе си е производна на определен тип социалност. Това означава, че тя се продуцира и разпространява сред определена (и не малобройна) група хора, за които съществуват паралелни форми на социален ред и които се намират в различна степен на отдалеченост от конвенционално приетите норми на живот и поведение в обществото.

Освен това, такъв подход би ни позволил също така:

1. Да разгледаме тази употреба в контекста на социология на девиантното поведение;
2. Да проникнем дълбоко в социалния контекст на това поведение и следователно;
3. Да открием факторите и причините, които водят до употреба на дроги във всеки един от етапите на наркоманната кариера на употребяващия;
4. Да обясним характеристиките, природата и същността на употребата на конкретен тип дрога;
5. Да анализираме наркоманните субкултури като специфични социални формирания:
  - a. да дадем конкретно описание на техните характеристики – разбирания, начин и стил на живот, идеологии, системи от рационализации и пр.;
  - b. да се проследи пътя, който извървява един индивид от първите опити с дрогите, до редовната употреба или развиване на зависимост;
  - c. да се идентифицират причините, които правят възможно съществуването на конкретните наркоманни субкултури;
6. Да очертаем ***адекватния социален отговор***, който може да се даде на явлението употреба на дроги, тъй като горните описания задават знание за това срещу какво реално е изправено обществото.

Това кратко представяне на контрастиращите характеристики, най-общо асоциирани със субкултурите и другите социални формации, няма за цел да даде точни дефиниции. Въпреки, че това е само кратко представяне на съдържанията, влагани в социологическия конструкт “субкултура”, то изяснява два важни въпроса. **Първо**, в процеса на обрисуване на дадена социална група, социологът неминуемо я конструира. Както беше вече споменато, “субкултурите”, както “общностите” или “масите”, не просто съществуват някъде там навън, чакайки техните модели да бъдат регистрирани и разбрани от усърдния изследовател. Всяко име, придадено на дадена социална формация, всяко налагане на дефиниция, представлява едновременно нейното рамкиране, оформяне и очертаване. **Второ**, изброените по-горе характеристики на субкултурите, имат за цел да разкрият пристрастията в традицията на субкултурните изследвания към

твърди, че те съществуват в оригиналния вид, в който са съществували в западните общества към последната четвърт на XX век. В условията на българското общество, тези младежки субкултури имат по-скоро подражателен характер и съвсем други характеристики в сравнение със западните им образци.

¹⁶⁸ За самите употребяващи манифестирането на факта, че използват наркотици е напълно лишено от смисъл. На практика те правят точно обратното – опитват се да го скрият. Това поведение обаче е правило повече за употребяващите хероин и не важи със същата сила за употребяващите марихуана.

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

контракултурното, девиантните, младежта и пр. – “субкултурите” са типично населени от “аутсайдери”, “ренегати” и/или “радикали”. Тези пристрастия са едновременно и основната ос, около която гравитират проблемите и типовете хора, изследвани като “субкултури”. Те са ограниченията, но също така и силата на субкултурните изследвания, които имат убедителен принос – повече отколкото всички други изследвания на социалната реалност – за нашето разбиране на социалните групи, наричани по този начин.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Young, J. 1971. The Drugtakers. in Gelder, K.& Thornton, S. (eds.). 1997. The Subculture Reader. Routledge. London and New York.:71-80.
- [2] Fine, G. & Kleinman, Sh. 1979. “Rethinking Subculture – An Interactionist Analysis”, American Journal of Sociology, Volume 85, Number 1, July:1-20.
- [3] European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction, ESPAD Report Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016.
- [4] Тьонис, Ф. 1887. Общност и общество, във Фотев. Г. (съст.) 1998. Извори на социологията. Издателство “Идея”, Стара Загора.:132-157.
- [5] Gelder, K.& Thornton, S. (eds.). 1997. The Subculture Reader. Routledge. London and New York.
- [6] Стефанов, И. 1998. *Природата на културата*, Аскони-Издат, София.